

Kurz: SOC106 METODOLOGIE SOCIÁLNÍCH VĚD

Vypracovaly: Choroušová Jana, Natálie Ďurišová, Alena Ludvíková.

Téma výzkumu:

Sociální situace při vstupu do prvního manželství

Vymezení předmětu výzkumu:

Od začátku devadesátých let se výrazně snižuje počet uzavíraných manželství v ČR. Ve vývoji hrubé míry sňatečnosti (tj. počtu sňatků na 1 000 obyvatel) se ve sledovaném období přibližuje ČR k západoevropským zemím, kde největší pokles sňatečnosti proběhl již v 70. a 80. letech, a od té doby stagnuje. Tento trend je v ČR shodný s ostatními postkomunistickými zeměmi.

Téma jako takové je zajímavé především z důvodu možných dopadů na rodinná uskupení, výchovu dětí a zároveň i na sociální politiku státu. Zkoumání konkrétních důvodů poklesu sňatečnosti by mělo vést k vybraným legislativním úpravám, případně k úpravným opatřením s ohledem na soužití partnerů bez uzavření sňatku.

Předmětem výzkumu je jeden z možných faktorů ovlivňujících rozhodování o uzavření manželství, tedy sociální situace partnerů vstupujících do manželství.

Účel a cíl výzkumu:

Jelikož se jedná o výzkum základní, předpokládáme tedy jeho aplikaci do budoucna. Následným výzkumem by měla být explance výsledků, které získáme naším výzkumem, a výchozí bod pro longitudinální trendovou studii. Hlavní účel výzkumu je rozšíření poznatků v oblasti sociologie rodiny - zejména manželství - o sociální situaci osob uzavírajících manželství. Výsledky výzkumu budou použitelné v oblasti sociální politiky státu a současně v ekonomické sféře celé republiky.

Výzkumná otázka:

Jaká byla sociální situace osob uzavírajících první manželství v letech 2000 - 2005?

Odvozená otázka:

Jak ovlivňuje sociální situace obou partnerů rozhodování o vstupu do manželství?

Výzkumná jednotka:

Předmětem zkoumání je celá populace. Populaci tvoří obyvatelé České republiky. Naší výzkumnou jednotkou jsou pouze ty osoby, které uzavřely své první manželství. Pro výběr vzorku musí zkoumané osoby splňovat jediný parametr: uzavření prvního manželství od roku 2000 (vč.) do roku 2005 (vč.). Vzhledem k tomu, že zkoumáme vztah mezi sňatečností a sociální situací, musí náš vzorek proporcionálně obsahovat jednotlivce ze všech ročníků (termín uzavření sňatku mezi roky 2000 – 2005), jež jsou předmětem výzkumu (zhruba stejné procento z celkového počtu uzavřených manželství za daný rok). Velikost vzorku bude určena tak, aby bylo možné zkoumaný parametr generalizovat na celou populaci.

Výzkumná strategie:

Pracovní postup bude sestávat z následujících kroků.

1. Zjistíme celkový počet osob, které uzavřely první manželství, za každý rok v období 2000-2005.
2. Zjistíme sociální profil osob, které uzavřely první manželství v letech 2000 – 2005.

Údaje o celkovém počtu sňatků získáme na matričních úřadech České republiky. V případě, že matriční úřady nedisponují ostatními údaji potřebnými pro určení sociální situace, vytvoříme základní soubor osob, ze kterého zjistíme sociální situaci v době uzavření prvního manželství. Dle celkových počtů v jednotlivých letech (2000 – 2005) určíme velikost základního souboru pro zjištění sociální situace osob (tedy věk, dosažené vzdělání, zaměstnání, příjem, bytovou situaci a místo bydliště v době uzavření manželství), které uzavřely první manželství v daném období. Velikost bude určena procentuálně – pro každý rok bude vybrán shodný počet osob dle procentuálního vyjádření. Osoby budou vybrány tak, aby reprezentovaly zkoumanou část populace (tedy všechny osoby, které uzavřely první manželství v letech 2000 – 2005). Vzorek musí obsahovat osoby z celého demografického spektra obyvatel – shodný poměr mužů i žen, nutnost přihlídnout na možné rozdíly mezi městem a venkovem apod.

Vybranému vzorku osob předložíme dotazník, který bude v sobě zahrnovat výše uvedené parametry. Po formální stránce bude tento dotazník sestávat převážně z otevřených otázek s výběrem možných odpovědí.

Klíčové koncepty:

Manželství lze definovat jako sociálně akceptovaný a posvěcený rituální svazek mezi dvěma dospělými jedinci opačného pohlaví (alespoň v ČR). Sňatkem dvou partnerů se stávají příbuznými nejen oni sami, ale i jejich rodiče, sourozenci a další pokrevní příbuzní každého z nich.

Manželství dle zákona zaniká buď smrtí jednoho z manželů, příp. jeho prohlášením za mrtvého, nebo soudním rozhodnutím o zrušení manželství rozvodem.

Kohorta je označení specifického souboru osob se společným znakem, zpravidla časového, příp. lokálního charakteru, sloužícím k provedení kohortní analýzy. V našem případě jde o osoby, které uzavřely sňatek v letech 2000 – 2005.

Sociální situací se rozumí společenská pozice, ve které se nacházejí zkoumané osoby. V našem výzkumu je vyjádřena věkem, dosaženým vzděláním, zaměstnáním, příjmem, bytovou situací a místem bydliště zkoumaných osob.

Operacionalizace:

Věk:

- méně než 18 let
- 18 – 20 let
- 20 – 25 let
- 25 – 30 let
- 30 – 35 let
- více než 35 let

Dosažené vzdělání:

- základní
- střední odborné
- úplné střední všeobecné
- úplné střední odborné
- vysokoškolské
- jiné (podnikové instituty a kurzy na VŠ, vyšší odborné vzdělání, rekvalifikační kurzy)

Zaměstnání v oblastech:

- zemědělství, lesnictví
- průmysl
- stavebnictví

- obchod
- služby
- vzdělávání
- kultura
- zdravotnictví
- politika
- nezaměstnaný
- studující
- jiné

Příjem (vyjádřen v hrubé měsíční mzdě v Kč):

- méně než 10 tisíc
- 10 – 15 tisíc
- 15 – 25 tisíc
- 25 – 35 tisíc
- 35 – 50 tisíc
- 50 – 100 tisíc
- Více než 100 tisíc

Bytová situace v době uzavření prvního manželství:

- byt v osobním vlastnictví
- rodinný dům v osobním vlastnictví
- bydlení u rodičů
- podnájem
- jiné (ubytovna, kolej apod.)

Místo bydliště v době uzavření prvního manželství:

- maloměsto a venkov (pod 1 tisíc obyvatel)
- město s 1 – 5 tisíci obyvatel
- město s 5 – 20 tisíci obyvatel
- město s 20 – 50 tisíci obyvatel
- město s 50 – 100 tisíci obyvatel
- město s 100 – 500 tisíci obyvatel
- město s 500 tisíci – 1 milionem obyvatel
- město nad 1 milion obyvatel

Teoretická hypotéza:

Existuje závislost mezi sociální situací a uzavřením prvního manželství.

Pracovní hypotéza:

Pro uzavření manželství není rozhodující shodná sociální situace obou partnerů.

Seznam literatury:

- Bedrnová, E. 2001. *Člověk hledá člověka*. Praha: Management Press.
- Benokraitis, N. V. 2002. *Marriages and families: changes, choices and constraints*. New Jersey: Prentice-Hall.
- De Singly, F. 1999. *Sociologie současné rodiny*. Praha: Portál.
- Fialová, L., D. Hamplová, M. Kučera 2000. *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*. Praha: SLON.
- Fučík, P. 2005. *Věková homogamie českých sňatků 1920-2002* [rukopis].
- Guggenbühl-Craig, A. 2001. *Manželství je mrtvé, ať žije manželství: psychologický esej*. Praha: Gemini.
- Hamplová, D., J. Rychtaříková, S. Pikálková 2003. *České ženy: vzdělání, partnerství, reprodukce a rodina*. Praha: Sociologický ústav AV ČR.
- Hrušáková, M. 2000. *Sňatek a paragrafy*. Praha: Computer Press.
- Hrušková, D. 2004. *"Manželství na zkoušku" a první etapa manželství* [rukopis].
- Chaloupková, J., P. Šalamounová 2004. *Postoje k manželství, rodičovství a k rolím v rodině v České republice a v Evropě*. Praha: Sociologický ústav AV ČR.
- Choděra, O. 2002. *Partnerství, manželství a paragrafy*. Praha: Grada Publishing.
- Jopková, T. 2004. *Manželstvo a rodina v štruktúre hodnotového systému vysokoškolákov* [rukopis]. Brno: MU v Brně.
- Kodriková, Z. 2000. *Uzavírání manželství* [rukopis].
- Kol. autorů 1992. *Sňatečnost a rodina*. Praha: Academia.
- Kučírková, M. 2004. *Rodina – její historické, funkční a právní aspekty* [rukopis].
- Kuchařová, V., A. Nedomová, L. Zamykalová 1999. *Předpoklady sňatkového a rodinného chování mladé generace*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí.
- Maritain, J. 2005. *Láska a přátelství*. Praha: Krystal OP.
- Matějková, B., J. Palonciová 2004. *Rodinná politika ve vybraných evropských zemích II*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí.

- Matoušek, O. 1997. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: SLON.
- Meyer, S., E. Schulze. *Balancen des Glücks: neue Lebensformen. Paare ohne Trauschein Alleinerziehende und Singles*. München: Verlag C. H. Beck.
- Modernizace a česká rodina*: sborník prezentací na sympoziu pořádaném ve dnech 15.-17. října 2003 Fakultou sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně. P. Mareš, T. Potočný (eds.) 2003. Brno: Barrister & Principal.
- Možný, I. 2002. *Sociologie rodiny*. Praha: SLON.
- Paloncyová, J. 2002. *Rodinné chování mladé generace: závěrečná zpráva z "Biografického výzkumu mladé generace 2002"*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí.
- Proměny současné české rodiny (Rodina-gender-stratifikace)*. Maříková, H. (ed.) 2000. Praha: SLON.
- Rybová, S. 2003. *Mladá generace a rodina v období transformace* [rukopis].
- Šípová, Z. 2005. *Současné koncepty partnerského soužití v České republice* [rukopis].
- Šmolka, P. 2004. *Muž a žena - návod k použití*. Praha: Portál. sestavili Z. Mansfeldová a M. Tuček 2002. Praha : Sociologický ústav AV ČR.
- Tuček, M., H. Friedlanderová, MEDIAN 2000. *Češi na prahu nového tisíciletí*. Praha: SLON.
- Zábranský, Z. 2003. *Sňatečnost a její vývoj po roce 1989* [rukopis].